

Fimmtudaginn 14. desember 1995.

Nr. 166/1994.

Guðlaug Oddgeirsdóttir

(Gunnar Sæmundsson hrl.)

gegn

Þrotabúi Sigurðar Sigurðssonar

(Skúli Pálsson hrl.)

Fjárskipti við skilnað. Gjaldþrot. Riftun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Gunnlaugur Claessen og Arnljótur Björnsson og Auður Þorbergsdóttir héraðsdómari.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 12. apríl 1994 og krefst sýknu af öllum kröfum stefnda. Einnig krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að rift verði skilnaðarsamningi þeim, er greinir í héraðsdómi, „að því er tekur til þess hluta fasteignarinnar Litlagerðis 17, Hvolsvelli, sem Guðlaugu var afhentur án greiðslu“. Jafnframt krefst hann þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða áfrýjanda 1.664.870 krónur með dráttarvöxtum frá 18. september 1990. Enn fremur krefst stefndi málskostnaðar í héraði, að fjárhæð 180.000 krónur, svo og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Svo sem lýst er í héraðsdómi, gerðu áfrýjandi og Sigurður Sigurðsson 17. september 1990 samning um fjárskipti vegna ákvörðunar þeirra um að skilja að borði og sæng. Samkvæmt samningnum skyldi fasteignin Litlagerði 17 koma í hlut áfrýjanda. Voru samningsaðilar sammála um að telja staðgreiðsluverð eignarinnar 4.950.000 krónur og að fjárhæð áhvílandi veðskulda næmi alls 1.620.260 krónum. Eftir því var andvirði eignarinnar nettó 3.329.740 krónur. Áfrýjandi skuldbatt sig til að greiða Sigurði helming þeirrar fjárhæðar, það er 1.664.870 krónur. Krefur stefndi áfrýjanda um hinn helming andvirðisins.

Svo sem fram kemur í héraðsdómi, var bú Sigurðar Sigurðssonar, eiginmanns áfrýjanda, tekið til gjaldþrotaskipta nokkrum mánuðum eftir, að þau gerðu samninginn um fjárskiptin. Við samningsgerð hlaut þeim báðum að vera ljóst, að fjárhag Sigurðar var illa komið. Lýstar og samþykktar kröfur í þrotabúi Sigurðar námu rúmum 37 milljónum króna, en eignir búsins voru óverulegar.

Sigurður var þinglýstur eigandi hinnar umdeildu fasteignar, þegar samningurinn um fjárskiptin var gerður. Verður því að fallast á það álit héraðsdómara, að fasteignin hafi verið hjúskapareign hans og að gagnvart skuldheimtumönnum hans skipti ekki máli, hvort áfrýjandi hafi lagt eitthvað af mörkum til þess að afla eignarinnar, meðan hjúskapur þeirra stóð.

Samkvæmt því og að öðru leyti með vísun til forsendna héraðsdóms verður að telja, að skilyrði séu til að rifta nefndu ákvæði samningsins samkvæmt 60. gr. þágildandi laga nr. 20/1923 um réttindi og skyldur hjóna og 51. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978, sbr. 190. gr. laga nr. 21/1991 um gjaldþrotaskipti o. fl. Ber því að dæma áfrýjanda til að greiða stefnda 1.664.870 krónur ásamt vöxtum, eins og segir í dómsorði. Verður upphafstími dráttarvaxta miðaður við 4. júní 1991, en þá var bú Sigurðar Sigurðssonar tekið til gjaldþrotaskipta.

Áfrýjandi greiði stefnda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð :

Rift er samningi, sem áfrýjandi, Guðlaug Oddgeirsdóttir, og Sigurður Sigurðsson gerðu 17. september 1990, að því er tekur til þess hluta fasteignarinnar Litlagerðis 17, Hvolsvelli, sem áfrýjanda var afhentur án greiðslu.

Áfrýjandi greiði stefnda, þrotabúi Sigurðar Sigurðssonar, 1.664.870 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 4. júní 1991 til greiðsludags.

Áfrýjandi greiði stefnda samtals 250.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Suðurlands 24. mars 1994.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 22. mars sl. að loknum munnlegum málflutningi, er höfðað með stefnu, birtri 2. apríl 1992, sem var þingfest fyrir aukadómþingi Rangárvallasýslu 6. maí 1992 af Sigurði Jónssyni hdl. sem skiptastjóra í þrotabúi Sigurðar Sigurðssonar, kt. 241042-3169, gegn Guðlaugu Oddgeirsdóttur, kt. 080545-2319, til heimilis að Litlagerði 17, Hvolsvelli.

Dómkröfur.

Stefnandi gerir þá kröfu í stefnu, að rift verði með dómi samningi um skilnaðarkjör þeirra Sigurðar Sigurðssonar og Guðlaugar Oddgeirsdóttur frá 17. sept. 1990 og stefnda verði dæmd til að greiða stefnanda 1.664.870 kr. auk dráttarvaxta af þeirri fjárhæð frá 18. september 1990 til greiðsludags skv. 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 5. gr. 1. nr. 67/1989. Þá er og krafist málskostnaðar [...].

Stefnda krefst þess, að hún verði sýknuð af öllum kröfum stefnanda í málinu og stefnanda dæmt að greiða sér málskostnað [...].

Málavextir.

Sigurður Sigurðsson og stefnda, Guðlaug Oddgeirsdóttir, gengu í hjúskap árið 1968. Þau fengu skilnað að borði og sæng 18. september 1990, og var fjárfélagi þeirra slitið sama dag með samkomulagi um skilnaðarkjör. Samkvæmt samningi þessum eignaðist stefnda hjúskapareign mannsins, fasteignina Litlagerði 17, Hvolsvelli, en verð hennar var metið 4.950.000 kr. Stefnda greiddi samkv. samningnum fyrir eignina með viðtöku áhvílandi veðskulda, er taldar voru nema 1.620.260,64 krónum, og með greiðslu helmings nettóverðs eignarinnar, 1.608.000 krónum, en sú greiðsla var innt af hendi með skuldabréfi með veði í eigninni. Var bréfið gefið út 20. 1. 1991. Telur stefnandi, að stefnda hafi fengið helming nettóverðs eignarinnar, 1.664.870 kr., endurgjaldslaut úr búinu, en á þessum tíma hafi skuldir þrotamannsins Sigurðar Sigurðssonar verið langt umfram eignir og búshluti stefndu í eignum hans því enginn. Ráðstöfun eignarinnar til stefndu með ofangreindum hætti hafi því verið óheimil.

Til fyllingar þessari málavaxtalýsingu stefnanda leggur stefnda áherslu á, að í upphafi búskapar þeirra hafi hún lagt sparimerki sín til kaupa á heimilistækjum til búsins. Fasteignin Litlagerði 17 hafi verið keypt árið 1971 og þá einungis verið um húsgrunn að ræða á lóðinni. Eignin hafi að þeirrar tíðar hætti einungis verið skráð á nafn eiginmanns síns, Sigurðar Sigurðssonar, enda þótt kaupin hafi verið fjármögnuð til bráðabirgða með láni frá föður stefndu, Oddgeiri Guðjónssyni, og þau bæði lagt fé til byggingarframkvæmdanna, eftir því sem tók voru á hverju sinni. Bygging hússins stóð yfir árin 1972-1975, og voru framkvæmdirnar fjármagnaðar með lánum, sem tekin voru í nafni Sigurðar Sigurðssonar, en stefnda segir þau bæði hafa staðið undir greiðslum af þeim lánum, en auk þess hafi þau bæði unnið við bygginguna, eftir því sem við varð komið. Við fjárskipti vegna skilnaðar þeirra hafi hún orðið einkaeigandi að eigninni með því að taka að sér greiðslu veðskulda og greiða Sigurði Sigurðssyni út eignarhluta hans með veðbréfi, svo sem áður er rakið.

Málsástæður.

Stefnandi styður kröfu sína um riftun á samningnum um skilnaðarkjör, er gerður var milli stefndu og eiginmanns hennar, Sigurðar Sigurðssonar, 17. september 1990, með því, að ráðstöfun fasteignarinnar Litlagerðis 17 hafi falið í sér gjöf til nákominna, sem sé riftanleg skv. 51. gr. 1. nr. 6/1978, nú 131. gr. 1. nr. 21/1991.

Endurgreiðslukrafan byggist á því, að stefnda hafi haft hag af ráðstöfuninni og beri því skv. 62. gr. 1. nr. 6/1978 (nú 142. gr. 1. nr. 21/1991) að greiða búinu fé, sem svari til fjárhagslegs ávinnings af því að eignast fasteignina með þessum hætti. Miðar stefnandi við, að greiðslan sé riftanleg skv. 61. gr. 1. nr. 6/1978 (nú 141. gr. 1. nr. 21/1991), þar sem stefndu hafi verið eða mátt vera kunnugt um ógjaldfærni Sigurðar, er samningurinn var gerður.

Húseignin hafi verið hjúskapareign mannsins, en ekki konunnar. Ekki væri á opinber skráningargögn að treysta, ef ekki þyrfti að taka mark á þeim. Það skipti ekki máli, þótt konan hafi lagt til eignarinnar vinnuframlag eða fjármuni. Ef húseignin hefði verið hjúskapareign konunnar, hefði því væntanlega verið mótmælt, að maðurinn teldist eiga helminginn af því. Eignastaða Sigurðar hafi verið slík, að ekki hafi verið um að ræða neina hjúskapareign til ráðstöfunar til konunnar. Það er að mati stefnanda aukaatriði, hvernig eignin hafi myndast, og skipti ekki máli. Það, sem skipti máli, sé, hvernig eignin er skráð í opinberum skráningarskjölum.

Á þeim tíma, er eigninni var afsalað, voru skuldir mannsins verulega umfram eignir. Maðurinn var „insolvent“. Hlutur konunnar í hjúskapareign mannsins var því enginn. Hvað varðar fyrirtæki mannsins, hafði konan hag af því, að það gengi sem best, og var það konunni því ekki óviðkomandi. Því var það eðlilegt, að húsið væri að veði fyrir ábyrgðum vegna fyrirtækisins.

Stefnda styður málabúnað sinn því, að fasteignin hafi verið hjúskapareign þeirra hjóna frá upphafi. Skilnaðarkjarasamningurinn feli því ekki í sér gjöf, heldur sanngjarna og eðlilega skiptingu á hjúskapareign þeirra hjóna.

Riftunarkrafan byggist á því, að um gjöf, að fjárhæð 1.664.870 kr., hafi verið að ræða. Protamaður gaf ekki stefndu eitt eða neitt. Stefnda heldur því fram, að þrátt fyrir það að eignin hafi verið þinglýst eign þrotamanns, hafi eignin í raun verið hjúskapareign beggja. Maðurinn hafi ekki komið með neina eign í búið við upphaf hjúskapar. Samkvæmt skattframtali ársins 1972 vegna ársins 1971 eru engar eignir í búinu. Stefnda hafi annast allt húshald, enda bæði hjónanna vön því, að konan sæi um heimilisstörf. Afsalið fyrir húseigninni hafi verið gefið út á eiginmanninn einan, eins og alsíða hafi verið á þessum tíma.

Pá heldur stefnda því fram, að meta beri framlag til heimilisstarfa á taxta ráðskonu þann tíma, er hjúskapurinn stóð, sem þátt í eignamyndun búsins. Er þar vísað til l. nr. 60/1961 og l. nr. 65/1985 um jafna stöðu kvenna og karla og skírskotað til þess, að heimilisstörf hafi verið vanmetin til skamms tíma. Hefur stefnda leitt að því rök, að séu heimilisstörfin metin þannig, sé óverulegur munur á framlagi hennar og eiginmanns hennar til heimilishalds og eignamyndunar. Eignamyndun í venjulegu búi sé ómöguleg, nema til komi vinnuframlag beggja. Stefnda hafi keypt hjúskaparhlut mannsins í fasteigninni og greitt fyrir hann með því að taka á sig helmingshluta mannsins af áhvílandi skuldum og greiða honum að öðru leyti andvirði hans eignarhluta með skuldabréfi, en verð það á húseigninni, sem lagt hafi verið til grundvallar, sé ekki umdeilt. Hér hafi ekki verið um neina gjöf að ræða, heldur það, að skráning hafi verið leiðrétt og konan leyst til sín hjúskapareign mannsins. Þessi gerningur hafi því ekki rýrt eign mannsins.

Stefnda heldur því fram, að skráning í veðmálabækur gefi ekki ástæðu til að staðhæfa eitt eða neitt um, að eignin hafi verið hjúskapareign mannsins eins.

Um síðari málsástæðu stefnanda heldur stefnda því fram, að riftunarreglur skv. 61. gr. eldri gjaldþrotaskiptalaga séu almenn riftunarregla. Skilnaðarsáttmálinn var stefndu ekki til hagsbóta. Stefnda hafi tekið að sér greiðslur á greiðslum, sem lýst hafi verið í búið samkvæmt kröfuskrá. Hjúskapareign mannsins rýrnaði ekki við afsalið, heldur stóð í stað. Þegar af þeirri ástæðu verður ekki miðað við 61. gr. gjaldþrotaskiptalaga.

Lögd er áhersla á, að þess er ekki krafist, að eigninni verði rift úr vörslum stefndu, heldur er einungis krafist um ætlaða auðgun.

Þegar skilnaðarsamkomulagið var gert, var eignastaða mannsins neikvæð. Það hafi hins vegar ekki breytt því, að húseignin var í hjúskapareign þeirra beggja. Stefnda greiddi út hluta mannsins. Fékk búið þá fjármuni og var því nákvæmlega eins sett og áður.

Niðurstaða.

Stefnda og þrotamaður, Sigurður Sigurðsson, eiginmaður hennar, gerðu 17. september 1990 skilnaðarsamning vegna ákvörðunar um að skilja að borði og sæng. Samkvæmt samningnum eignaðist stefnda fasteignina Litla-gerði 17. Hvolsvelli, gegn því að taka við áhvílandi veðskuldum, er taldar voru nema 1.620.260 krónum, og greiða manninum 1.664.870 krónur. Fasteignin hafði verið metin til verðs, og var matsverðið 4.950.000 kr. Ekki er ágreiningur í máli þessu um að leggja það matsverð til grundvallar sem raunverðmæti eignarinnar. Fasteignin var þínglesin eign mannsins, og þann-

ig verður ekki komist hjá því að telja hana hjúskapareign mannsins, enda hafði eignin verið þannig skráð frá upphafi. Verður ekki fallist á, að fullyrðing stefndu um, að fasteignin hafi þrátt fyrir þinglýsinguna verið eign hennar að hálfu, eigi sér lagastoð. Er þó ekki vefengt, að stefnda hafi lagt verulegt fé til sameiginlegs heimilishalds og eignamyndunar í búinu með vinnu utan heimilis og jafnframt innt af hendi umtalsvert framlag til búsins með vinnu sinni innan heimilis og við það að koma þaki yfir fjölskylduna.

Þrotamaður var úrskurðaður gjaldþrota 4. júní 1991. Ekki er upplýst í málinu, hver frestdagur var. Ljóst er þó, að þeir rúmu níu mánuðir, er líða frá því, að skilnaðarsamningurinn var gerður, falla innan þeirra tímamarka, er greind eru í 2. mgr. 131. gr. laga nr. 21/1991, enda er upplýst og viðurkennt í málinu, að þegar skilnaðarsamningurinn var gerður, voru skuldir mannsins verulega umfram eignir. Hjúskapareign hans í búinu var því neikvæð. Verður því að telja, að í skilnaðarsamningnum sé fólgin gjöf til stefndu, sem sé riftanleg með vísan til 2. mgr. 131. gr. laga nr. 21/1991, og því sé rétt að taka kröfur stefnanda til greina og heimila riftun á skilnaðarsamningi stefndu og þrotamannsins Sigurðar Sigurðssonar. Það athugist þó, að samkvæmt núgildandi gjaldþrotaskiptalögum hefði verið eðlilegt að beita 2. mgr. 132. gr., sbr. 3. mgr. sömu laga, um þetta tilvik, en þar sem telja verður, að 60. gr. 1. nr. 20/1923 hafi verið 51. gr. 1. nr. 6/1978 til fyllingar í tilvikum sem þessu og ekki er um efnismun að ræða, þykir eigi varhugavert að beita ofangreindri lagagrein um lögskipti aðila. Jafnframt er fallist á með vísan til 142. gr. laga nr. 21/1991, að stefnda greiði stefnanda, þrotabúi Sigurðar Sigurðssonar, 1.664.870 kr. auk dráttarvaxta af þeirri fjárhæð frá 18. september 1990 til greiðsludags samkvæmt 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987. Dráttarvextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 18. september 1991. Þá greiði stefnda stefnanda málskostnað, að fjárhæð 180.000 kr., en við ákvörðun málskostnaðar er ekki tekið tillit til virðisaukaskatts.

Kristján Torfason dómstjóri kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Rift er skilnaðarsamningi milli Sigurðar Sigurðssonar og stefndu, Guðlaugar Oddgeirsdóttur, er gerður var 17. október 1990.

Stefnda, Guðlaug Oddgeirsdóttir, greiði stefnanda, þrotabúi Sigurðar Sigurðssonar, 1.664.870 kr. auk dráttarvaxta af þeirri fjárhæð frá 18. september 1990 til greiðsludags samkvæmt 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987. Dráttarvextir leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 18. september 1991. Þá greiði stefnda stefnanda málskostnað, að fjárhæð 180.000 kr.